

Why Do the Righteous Struggle?

חובות הלבבות – שער הבטחון (שיעור ח'), תשע"ח

1) חובות הלבבות: שער הבטחון – פרק ג, הקדמה ה

ואם יאמר האומר: הנה אנחנו רואים מקצת צדיקים לא יזדמן להם טרפס, אלא אחרי העמל והיגיעה ורבים מאנשי העברות בשלוח וחייהם בטוב ובנעימים?

נאמר: כי כבר קדמו הנביאים והחסידיים לחקר על זה הענין. מהם מי שאמר: מדוע דרך רשעים צלחה, ואמר האחר: "למה תראני און ועמל תביט ושוד וחמס לנגדי ויהי ריב ומדון ישא", ואמר: "כי רשע מכתיר את הצדיק", ואמר: "תחריש בבלע רשע צדיק ממנו", ואמר אחר: "הנה אלה רשעים ושלוי עולם השגו חיל", ואמר: "אך ריק זכיתי לבבי וארחץ בנקיון כפי ואהי נגוע כל היום ותוכחתי לבקרים". ואמר אחר על פי אנשי דורו: "גם בחנו אלקים וימלטו", והרבה כזה.

אך הניח הנביא התשובה בבאור עילת זה, מפני שעילת כל אחד מן הצדיקים הנבחנים וכל אחד מן הרשעים שהם בטובה בעוה"ז זולת עילת האחר, לכן העיר על זה באמרו: "הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו" ... ואמר הכתוב "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט". ועם כל זה ראיתי לבאר בענין הזה מה שהיה בו מעט הספקה.

2) שמות (כי תשא) – פרק לג, פסוק יג

וַעֲתָה אִם נָא מִצְאֵתִי חַן בְּעֵינֶיךָ, הוֹדַעֲנִי נָא אֶת דְּרָכֶךָ, וְאֲדַעָה, לְמַעַן אֶמְצָא חַן בְּעֵינֶיךָ; וְרָאֵה, כִּי עֲמָדָה הַגּוֹי הַזֶּה.

3) מסכת ברכות דף ז.

וא"ר יוחנן משום ר' יוסי שלשה דברים בקש משה מלפני הקב"ה ונתן לו. 1) בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו. 2) בקש שלא תשרה על עובדי כוכבים ונתן לו. 3) בקש להודיעו דרכיו של הקב"ה ונתן לו שנאמר "הוֹדַעֲנִי נָא אֶת דְּרָכֶךָ" (שמות לג, יג), אמר לפניו רבש"ע מפני מה יש צדיק וטוב לו, ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו, ויש רשע ורע לו? אמר לו: משה, צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו צדיק בן רשע, רשע וטוב לו רשע בן צדיק, רשע ורע לו רשע בן רשע...
...צדיק וטוב לו צדיק גמור, צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור, רשע וטוב לו רשע שאינו גמור, רשע ורע לו רשע גמור.

4) ישעיה – פרק נה, פסוק ח

כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דְּרָכַי נְאֻם ד'.

5) חובות הלבבות: שער הבטחון – פרק ג, הקדמה ה

ואומר: כי הפנים אשר בעבורם ימנע מהצדיק הזדמנות טרפו, עד שיטרח עליו ויבחן בו –
 1) אפשר שיהיה עון שקדם לו, התחייב להפרע ממנו עליו, כמ"ש: "הן צדיק בארץ ישולם".
 2) ויש שיהיה על דרך התמורה בעוה"ב, כמ"ש "להיטבך באחריתך".
 3) ויש שיהיה להראות סבלו והסברתו הטובה בעבודת הבורא ית', כדי שילמדו ב"א ממנו, כמו שידעת מענין איוב.
 4) ויש שיהיה לרשע אנשי דורו, ויבחנהו הבורא יתעלה בעוני ובריש ובחלאים להראות חסידותו ועבודתו לאלקים מבלעדיהם, כמ"ש: "אכן חלינו הוא נשא ומכאובינו סבלם".
 5) ויש שיהיה מפני שאיננו מקנא לאלקים לקחת הדין מאנשי דורו, כמו שידעת מענין עלי ובניו, שאמר בהם הכתוב "והיה כל הנותר בביתך יבוא להשתחות לו וגו'".

אבל טובות הא-ל יתברך על הרשע:

- 1) יש שתהיה בעבור טובה שקדמה לו, יגמלוהו האלקים עליה בעולם הזה, כמו שאמר: "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו", ותרגמו בו הראשונים: ומשלם לשנאוהי זכוון דאינון עבדין קדמוהי בחייהון לאובדיהון.
- 2) ויש שתהיה על דרך הפקדון אצלו, עד שיתן לו הא-ל יתברך בן צדיק יהיה ראוי לה, כמו שאמר: "יכין וצדיק ילבש", ואמר "ולחוטא נתן ענין לאסף ולכנס לתת לטוב לפני האלקים".
- 3) ואפשר שתהיה הסבה הגדולה שבסבות מותו ורעתו, כמו שכתוב: "עושר שמור לבעליו לרעתו".
- 4) ואפשר שתהיה להאריך הבורא יתעלה לו, עד שישוב ויהיה ראוי לה, כמו שידעת מענין מנשה.
- 5) ויש שתהיה לחסד שקדם אביו והיה ראוי להטיב לבנו בעבורו, כמ"ש ליהוא בן נמשי: בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל, ואמר: מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו, ואמר: נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם.
- 6) ויש שתהיה לנסות אנשי התרמית והמצפונים הרעים, כשהם רואים זה ממהרים לסור מעבודת הבורא וחשים להתרצות אל אנשי הרשע וללמד ממעשיהם, ויתברר הנבר לאלקים, ויראה הנאמן בעבודתו בסבלו עת ששולטין בו ומביישין אותו, ויקבל שכר מהבורא יתעלה על זה כמו שידעת מענין אליהו עם איזבל וירמיהו עם מלכי דורו.

6) שמות (כי תשא) – פרק לג, פסוק כג
וְהִסְרֹתִי אֶת פְּפִי, וְרָאִיתִי אֶת אַחֲרֵי ; וּפְנֵי לֹא יֵרְאוּ.

7) חוט המשולש [החדש] – עמ' ע¹, בהגהה (תולדות חת"ס, רעק"א וכתב סופר)

יידוע מה שרגיל קדוש זקני ז"ל לפרש הקרא "וראית את אחורי ופני לא יראו" (שמות ל"ג), ופירש כי פעמים הרבה אנו רואים דברים וסיבות שונות הנעשים בארץ באין מבין על מה ולמה הקב"ה עשה כן ולאיוה צורך ותכלית, אבל בעבור ימים רבים אנו רואים ומבינים למפרע שלא לחנם וללא הועיל עשה ה' ככה, כי היו הכנות והקדמות שיעשה על ידן דבר גדול תשועה ופורקן לישראל בכללות או פרטות, והיינו וראית את אחורי לאחר שנעשה תכלית הדבר אז תבין ותראה למפרע לאיוה כוונה היו הסיבות והענינים הקודמים, אבל פני מה שלפני מה שעתיד לבוא קודם עשיית הדבר והתכלית לא יראו ולא יבינו, עכ"ד. וכן הי' בענין המסופר הנ"ל שבעת אשר ישב זקני ז"ל בבית הנגיד במיינץ והתקרב אליו איש מלחמה ההוא והוא הי' לו לתועלת ולסעד, עוד לא ידע מה יהי' בסופו אחרי שלשים שנה ובאיוה אופן ישלם לו חטיבה מול חטיבה, האמנם מה' מצעדי גבר כוננו אם דרכו יחפץ ית"ש ויתעלה נצח.

8) שיחות בעבודת ה' – שיחה כח, עמ' רלא-רלב (ר' יעקב יצחק אלעזר מייזליש)

ושמעתי על זה משל יפה, מאב אחד שחזר יום אחד הביתה מעבודתו, והי' לפניו ערימה גדולה של כתבים ומכתבים שהיה צריך לעבור עליהם ולסדרם, לפתע בא התינוק שלו והתחיל להפריעו ולשאול על כל דבר מה זה ומה זה וכו', כשראה האב שאין

¹ הוצאת מכון דעת סופר, שנת תש"ס

באפשרותו להתחיל כלל בעבודתו באופן כזה, עלה במחשבתו עצה טובה ולקח דף מהשולחן, שהיה מצויר עליו ציור של מפת העולם וכל מדינה ומדינה, וקרעה לגורים לפני בנו, באמרו לו, חבר יחד את כל המפה הזאת, ואשמה מאד לראות שהצלחת לחברו כראוי וכנכון... מעתה היה בטוח שעד שעתיים שלוש לא יפריע לו בנו, ועד שיסתדר לו לברר מקום הימצאם של כל מדינה ומדינה, יתאפשר לו לסדר את כל ערימת הכתבים אשר לפניו במנוחה וישוב הדעת.

והנה לפתע חזר אליו בנו אחר כחמש דקות, עם כל הדף מחובר הדק היטב כל דבר ודבר על מקומו הנכון, האב שלא היה יכול להאמין מה שענינו רואות, שאלו בתמיה, איך הצלחת לעשות דבר נפלא כזה? השיב לו בנו בחיוך גדול "מאחורי הדף היתה תמונה של אדם, ואני בידעי זאת נסיתי רק לחבר יחד את העינים הפה הידים והרגלים על מכונם, באופן שהאדם יהיה בשלימות וממילא עי"ז גם כל העולם יהיה בשלימות..."

9) דברים – פרק ח, פסוק ה

וְדַעְתָּ עִם לְבָבְךָ כִּי פֶאֶשֶׁר יִיָּסֵר אִישׁ אֶת בְּנוֹ ד' אֶלְקִיךָ מִיִּסְרְךָ.

10) ר' אברהם (השלישי) מסלונים זי"ע – מפי השמועה²

– תינוק סורר אביו מייסרו, ולא בשביל למרק חטאיו, כי עודנו פטור מעונשין, אלא רק כדי להכניע את ערפו, ואילו ברגע שהתינוק מקבל מרות מיד האב מרפה ממנו ומלטפהו באהבה...
אף הקב"ה כך, אינו מייסרך כדי להיפרע ממך על העבר, רק כאשר ייסר איש את בנו, כדי שיתנהג כילד טוב. אך תחזור למוטב, ושוב לא ייסרך, יכמרו רחמיו עליך...

11) מפניני הרב: מרן ר' יוסף דוב הלוי סלוביצ'יק זצ"ל – עמ' רפח (נדפס שנת תשס"א)

ועל דרך זו השניה נראה לבאר לגבי חטאו של משה, דכתיב בפרשת בשלח כי יד על כס קה וכו', והביא שם רש"י (יז-טז) מלשון המדרש, שאין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה שמו של עמלק וכו'. ונראה בביאור ענין זה, דאיתא בשו"ע או"ח (סי' ה') שכונת השם הוי"ה היינו, היה הוה ויהיה, דהיינו – הוי"ד שבתחילת השם מורה על העתיד, הה"א שבסופו – מורה על העבר, והה"י שבאמצע – הכונה על ההוה. ובמקדש היו משתמשים בשם הויה בשעת נשיאת כפים, ובעבודת יום הכיפורים. כי בשעה שהכהנים עומדים בעבודתם ולויים בדוכנם, רואים כבוד ד' גדלו ותפארתו לפנינו לעינינו בהוה, ויודעים אף מה שהיה בעבר, ומאמינים במה שיהיה בעתיד. אבל בזמן החורבן, שיש עמלק ורע בעולם, אין אנו רואים מלכות ד' שבהוה, אלא רק יודעים מה שהיה בעבר, ומאמינים במה שיהיה בעתיד, על כן אין להשתמש בשם הוי"ה, אלא רק בשם קי"ה, שהוי"ד שמתחילת השם מורה על העתיד, והה"א שבסוף השם מורה על העבר. * וכן היינ כשנגלה הקב"ה למשה בפעם

² הובא בספר ממעינות הנצח (ר' אהרן סורסקי) – פרשת עקב, עמ' נג